

Toespraak Nooit meer Teruggekomen op 24 april 2025

Burgemeester Tjapko Poppens van Gemeente Amstelveen

Myriam Mater, dochter van verzetsheld Jan van Hulst, realiseerde zich pas echt wat haar vader in de oorlog had gedaan en wat dat betekende, toen ze al volwassen was. "Mijn niet-Joodse vader redde het volk van zijn schoonfamilie, maar bracht zijn eigen gezin in gevaar." Toen ze hem ernaar vroeg, haalde Jan zijn schouders op en zei: "Wat had ik anders moeten doen?"

Jan van Hulst was actief in het verzet. In 1942 slaagde hij erin, samen met zijn vriend en huisarts Arie de Froe, zijn Joodse schoonfamilie en daarmee ook zijn vrouw en dochters, als niet-Joods te laten registreren en hen zo van deportatie en moord te redden. Op dezelfde manier lukte het hen daarna nog vele andere Joden te redden. Als je hier over nadenkt, word je er stil van. Niet mogen zijn wie je bent, omdat je anders wordt vermoord...

Ook hadden Jan en zijn vrouw Paula Horowitz een geheime schuilplaats in hun huis aan de Rodenburghlaan waar onderduikers verbleven. Toen ze in 1944 werden verraden, konden de Duitsers die plek niet vinden. Uit frustratie maakten ze soep van de schildpadjes van hun dochters, waar die arme meisjes bij waren. Diezelfde avond dook de familie onder.

Wat voor Jan de normaalste zaak van de wereld was, was het natuurlijk niet. Het was moedig en menselijk. En allesbehalve vanzelfsprekend. Om hem te eren is op 17 april jl. op initiatief van de wijk Elsrijk het parkje achter de Kruiskerk naar hem hernoemd.

Vandaag zijn wij hier, bij het monument 'Nooit meer teruggekomen', om de 166 Joodse Amstelveeners te herdenken die niet werden gered. Mannen, vrouwen en kinderen – baby's soms nog – die werden weggevoerd en vermoord, enkel en alleen omdat ze Joods waren. Mensen zoals u en ik, het waren onze burens, onze collega's, klasgenootjes en vrienden.

Wereldwijd herdenken wij vandaag, op Jom Hashoa, de ongeveer zes miljoen Joden die tijdens de Shoa werden vermoord door de Nazi's. Herdenken gaat niet alleen over het verleden, maar ook over nu. Over ons. Over de keuzes die wij iedere dag maken. Want de Holocaust begon niet in de gaskamers maar eindigde daar. Zoals David ook al zei: het begon met woorden. Met het wegzetten van mensen als 'anders', als 'een probleem'. Met wegstappen van wat er gebeurde. Niet iedereen was zoals Jan van Hulst. Zo werden de Joden stap voor stap uit de samenleving geduwd, hun rechten ontnomen, hun aanwezigheid gewist. Tot zij er niet meer waren.

Met dit monument geven we hen weer een naam. En een plek. Deze Amstelveense Joden zijn de stille getuigenissen van waar discriminatie, uitsluiting en vervolging toe kunnen leiden. Het blijft een gitzwarte bladzijde in onze geschiedenis. Ook na 80 jaar. Ook na vandaag moeten we blijven vertellen over de Holocaust. Dat doen we in Amstelveen onder meer met onderzoek, publicaties en educatie en door ons Joods cultureel erfgoed in stand te houden.

We herdenken in een tijd die opnieuw zorgelijk is. Waar we antisemitisme en onverdraagzaamheid in bepaalde vormen zien opblazen. Waar onrust en onzekerheid soms leiden tot onbegrip en verharding. Waar we steeds vaker tegenover elkaar staan in plaats naast elkaar.

Dit alles maakt herdenken urgenter dan ooit. We moeten de verhalen blijven vertellen. Niet alleen om te herdenken, maar ook om van te leren.

Voor Jan van Hulst was het toen logisch om mensen in nood te helpen. Wat kunnen wij doen, in de wereld van nu?

Laten we nadenken over de woorden die we kiezen, ons best doen om met elkaar in gesprek te blijven. Ook als iemand een andere overtuiging of afkomst heeft. Amstelveen is een stad met mensen van veel verschillende achtergronden, nationaliteiten en religies. Iedereen moet zich veilig en thuis kunnen voelen in onze stad. Daarom is de dialoog zo belangrijk. Rabbijn Groenewoudt zei het heel mooi in een interview in het Parool afgelopen november: "Het begint soms heel eenvoudig door op straat te vragen hoe het met iemand gaat. Door elkaar op een slechte dag even aan te spreken. Door met een zacht hart te kijken naar de ander."

Gelukkig klinken er meer stemmen zoals deze in onze samenleving. Schrijver Natascha van Weezel verwoordt het treffend in haar essay van eind 2024 'Hoe houd je je hart zacht?'. "In een wereld die steeds harder lijkt te worden, moeten we blijven zoeken naar verbinding en wederzijds begrip, naar het erkennen van elkaars menselijkheid. Dat is geen zwakte, maar juist een kracht."

Jan van Hulst had die menselijkheid. Hij dacht vaak aan de mensen die hij niet heeft kunnen redden. Aan hen én al die anderen die niet meer terugkwamen, denken wij vandaag. Met een zacht hart, omdat het mensen waren zoals u en ik. Laten we goed zijn voor elkaar. Laat we zoeken naar wat ons bindt. Opdat wij elkaar niet verliezen, maar vinden.